

1. Prevalentie Seksuele Intimidatie in NL

Verschillende onderzoeken, met verschillende methodieken geven diverse prevalenties weer. In Nederland zijn specifiek een aantal onderzoeken naar de prevalentie uitgevoerd.

Overall conclusie prevalentie SI:

- Ongeveer 1 op de 10 Nederlandse sporters geeft aan in zijn jeugd jaren matige tot ernstige vormen van seksueel misbruik te hebben meegemaakt in de georganiseerde sport (internationaal gaat men vaak uit van 1 op 5).
- Het kan voorkomen bij alle sporten.
- Officiële meldingen representeren vaak het topje van de ijsberg.
- Uit een analyse van het Meldpunt Seksuele Intimidatie 2000-2010 bleek dat er in deze periode 607 contacten/meldingen zijn geweest, waarvan 432 interventies door vertrouwenspersonen werden gedaan, waarvan in ruim 20% aangifte werd gedaan bij justitie (strafrechtelijke procedure). Per jaar werden dus ongeveer 40 dossiers geopend. De geschatte meldingen van SI op basis hiervan zou dan komen op 800 in 20 jaar tijd.
- Vertrouwens(contact)personen registreren hun contacten, maar hebben niet altijd informatie over hoe een "zaak" verder gaat.

Cijfers op een rijtje - verschillende bronnen, verschillende cijfers:

*Bron: Retrospectief onderzoek naar de **prevalentie van grensoverschrijdend gedrag** tijdens het sporten vóór de leeftijd van 18 jaar, gerapporteerd door 4000 Vlaamse én Nederlandse volwassenen (tussen 18 en 50 jaar oud, representatieve steekproef uit het panel van GfK in 2012). Grensoverschrijdend gedrag opgedeeld: psychisch, fysiek en seksueel. Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., & Van Den Eede, F. et.al.*

- Van de specifieke NL respondenten in de sample van het retrospectieve panelonderzoek (N= 1761 valide ingevulde vragenlijsten) zien we: Mild 1% (N=19); Matig 6,7% (N=134); Ernstig 4,2% (N=83). Totaal afgerond matig/ernstig 11%. Matige en ernstige vormen van seksuele intimidatie wordt dus aangegeven door ongeveer 1 op de 10 sporters in NL.
- Risico op meemaken van grensoverschrijdend gedrag is groter bij kwetsbare groepen: elite sporters, allochtone sporters, LHBT en andersvalide sporters.
- Daar waar eerst alleen de oudere mannelijke dader naar voren kwam (meldpunt), zien we in het panel onderzoek meer dader typen, waaronder medesporters en 'anderen' (plegers zijn in 38% medesporters, 18 % is coach/trainer en 61% wordt aangeduid als anderen).
- Slachtoffers zijn meisjes en jongens, het merendeel van de plegers is mannelijk.
- Komt voor bij alle sporten, op alle niveaus; geen enkele sport is vrij van het risico op SI.
- Grote verscheidenheid aan uitingsvormen, plegers, intensiteit, frequentie, al dan niet overlappend.

*Bron: Het **meldpunt seksuele intimidatie** in de sport is één van de instrumenten die vanaf de start van het beleid door NOC*NSF is ingezet in de strijd tegen seksuele intimidatie en misbruik in de sport. In opdracht van NOC*NSF is een analyse gedaan naar de meldingen tussen 2000 en 2010. Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., & Van Den Eede, F. et.al.*

- Het meldpunt seksuele intimidatie registreerde tussen 2000 en 2010, 607 telefonische, schriftelijke of rechtstreekse meldingen. Er zijn daarvan 432 interventies door een vertrouwenspersoon uit de poule gedaan. Uiteindelijk leidde dit tot 323 werkelijke, unieke incidenten van seksuele intimidatie, in 46 sporten, waarbij een vertrouwenspersoon of adviseur is aangesteld (zie figuur hieronder). Van 78 zaken (21,7%) werd aangifte gedaan bij justitie, al dan niet in combinatie met een klacht bij de bond (8,1%). Jaarlijks werden er dus ongeveer 40 dossiers geopend door een vertrouwenspersoon of adviseur.
- Het telefonisch meldpunt bleek het meest gebruikte kanaal om een melding tot bij de hulpverleners te brengen, wat ook de doelstelling van NOC*NSF is.

*Bron: **meldingen via vertrouwenspunten**. De auditcommissie is in 2013 ingesteld door het bestuur van NOC*NSF en is een onafhankelijke externe toetsingscommissie voor de sportbonden aangesloten bij NOC*NSF. Bonden krijgen 1 x per jaar het verzoek om de meldingen van SI te rapporteren aan de auditcommissie.*

- Meldingen via (vertrouwenscontactpersoon van) de **bond**: In 2015 hebben 16 van de 73 bonden meldingen van (vermoedens van) SI geregistreerd. Het ging in totaal om 41 meldingen. Bij 10 van de 41 meldingen was het onduidelijk/twijfelachtig of het om meldingen van SI gaat. De meldingen betroffen 39 maal de amateur/breedtesport en 2 maal de topsport. De VCP heeft in de meeste gevallen advies gegeven (24) en/of doorverwezen naar het Vertrouwenspunt Sport (16), Slachtofferhulp (2) of Politie (2).
- Meldingen (en vragen) via het **Vertrouwenspunt Sport**: In 2015 zijn 265 meldingen/vragen/ (re)acties geregistreerd onder de noemer 'grensoverschrijdend gedrag'. Deze meldingen hebben voornamelijk betrekking seksuele intimidatie (169, waarvan 46 op (sub)topsport). Het Vertrouwenspunt Sport heeft (nog) geen zicht op de opvolging van mogelijke meldingen bij politie, ISR of sportbonden. De meldingen komen van leden van 38 sportbonden en 1 andere organisatie.
- In 2015 behandelde het **Instituut voor Sportrechtspraak** (ISR), 2 zaken met betrekking tot seksuele intimidatie. In de eerste helft van 2016 zijn 11 zaken aangemeld.

2. Geschiedenis Seksuele Intimidatie beleid

Overall conclusie beleid SI:

- Sinds eind jaren '90 kent Nederland beleid op het terrein van SI in de sport
- Dit beleid is door de jaren heen steeds verder ontwikkeld, verbreed en geïntensiveerd zowel op de preventie als op de aanpak van SI
- Nederland loopt internationaal voorop wat betreft de aanpak SI in de sport
- De aanpak SI is sinds 2011 ingebed in het programma "Naar een Veiliger Sportklimaat" (VSK) en recent ook in beleid "Sport en Integriteit".

De afgelopen jaren zijn er verschillende incidenten in de sport, het overig vrijwilligerswerk (kindervakantiekampen), de kinderopvang en de kerk in het nieuws geweest. Hieruit blijkt dat seksuele intimidatie een maatschappelijk probleem is. Sinds 1996 staat Seksuele Intimidatie op de beleidsagenda van de Algemene Vergadering NOC*NSF, naar aanleiding van in de media gemelde incidenten van seksuele intimidatie in het judo. In de Algemene Vergadering van november 1996 is het '*Beleid ter preventie en bestrijding van seksuele intimidatie in de sport*' geadopteerd en zijn er afspraken gemaakt over een gedragscode en gedragsregels voor begeleiders in de sport. In 1997 hebben de sportbonden hiervoor een intentieverklaring ondertekend en zich aan de gedragsregels gecommitteerd. Vanaf 1997 is er een landelijke poule van vertrouwenspersonen met een meldpunt Seksuele Intimidatie in de sport. Om bewustwording te vergroten is in 2003 de voorlichtingscampagne 'Waar ligt jouw grens' met succes uitgevoerd.

Het *Instituut voor Sport Recht Spraak* (ISR) is opgericht in 2005. Het Instituut is belast met de uitvoering van tuchtrechtspraak van de aangesloten sportbonden. Dit gebeurt door de tuchtcommissie en in beroep door de commissie van beroep. Tuchtrechtspraak betreft de bestraffing van overtredingen in verenigingsverband. Op dit moment zijn van de 74 sportbonden er 55 lid van ISR. Zij hanteren het Tuchtreglement seksuele intimidatie. De ISR komt in actie als er een officiële melding wordt gemaakt bij de tuchtcommissie (via een ingevuld formulier). Niet aangesloten bonden kunnen zelf hun meldingen afhandelen, hiertoe bestaat de *Blauwdruk tuchtrecht seksuele intimidatie in de sport* (sinds 2009). De *Auditcommissie SI* is in 2013 ingesteld. Zij controleert of bonden hun tuchtrecht seksuele intimidatie hebben ingericht volgens de blauwdruk en monitort de meldingen SI die bij de bonden binnenkomen.

In 2008 is het voorstel aan de bonden gedaan om een centraal registratiesysteem van plegers seksuele intimidatie in de sport in te stellen en het invoeren van de VOG (Verklaring Omtrent Gedrag). Vanaf 2008 is een werkgroep van bonden (KNVB, KNHB, KNLTB, Nevobo en KNGU) in samenwerking met NOC*NSF actief geweest om deze beleidsvoornemens te onderzoeken.

Voor het invoeren van dit *registratiesysteem* is vanwege de bescherming van persoonsgegevens goedkeuring noodzakelijk van het College Bescherming Persoonsgegevens (CPB). Het CPB heeft op 3 juli 2008 hiervoor een zogenoemde rechtmatigheidsverklaring afgegeven. Het registratiesysteem (tegenwoordig genoemd Register) is geaccordeerd door de Algemene Ledenvergadering in 2011, en is actief in werking sinds begin 2013.

Sinds 2012 kan een *gratis VOG* aangevraagd worden door het bestuur van een vereniging, gratis, gefaciliteerd door het ministerie van justitie, mits clubs voldoen aan de voorwaarden, onder andere dat ze breder preventief beleid voeren dan alleen het aanvragen van VOG's. NOC*NSF stimuleert dit en acteert als contactpunt hiervoor.

De laatste jaren is alles rondom seksuele intimidatie verbreed naar "grensoverschrijdend gedrag", veilig sportklimaat. In 2014 is dit verder verbreed naar 'Sport en Integriteit' (inclusief doping en matchfixing). Het meldpunt seksuele intimidatie is toen overgegaan in het Vertrouwenspunt Sport.

Internationaal gezien is Nederland 'een van de beste jongetjes van de klas'. Dit blijkt uit diverse overzichtsstudies waarin landen met elkaar vergeleken worden. Recent (2016) is er een Europese studie uitgevoerd naar de stand van zaken rondom gender-based violence in sport, uitgevoerd in alle 28 Europese lidstaten, waaronder Nederland.

3. Ontwikkelde beleidsinstrumenten

Overall conclusie beleidsinstrumenten SI:

- *De ontwikkelde beleidsinstrumenten op het terrein van SI zijn van kwalitatief goede aard, ze worden echter nog te weinig gebruikt op de 'werkvloer', de verenigingen. Wel zien we een sterke stijging in het gebruik van sommige instrumenten zoals VOG en Vertrouwenscontactpersoon.*
- *De effectiviteit van de beleidsinstrumenten is gericht op gedragsverandering. Het is in de praktijk lastig gebleken om invloed uit te oefenen op een dermate ingewikkelde, alomvattende en daarom ook hardnekkige materie als omgangsvormen, seksuele intimidatie en agressie- regulatie. Men moet hier bewust mee aan de gang willen gaan. Vanaf 2017 zet men dan ook specifiek in op procesbegeleiding bij verenigingen.*
- *Anno 2016 is ongeveer een derde van de sportverenigingen betrokken bij het programma VSK*

De afgelopen jaren zijn vele beleidsinstrumenten ontwikkeld en ingevoerd op het gebied van preventie (voorkomen van) en repressieve (of reagerend op) van Seksuele intimidatie. De basis voor de gekozen strategie werd gelegd door een literatuurstudie naar de risicofactoren voor seksuele intimidatie in sport (Cense, 1996). Er werden drie risicofactoren geïdentificeerd: de coach, de sportsituatie en de sporter.

Om effectief gebruik van het beleid te waarborgen, zijn de instrumenten die oorspronkelijk voor sportbonden werden ontwikkeld, in 2011/2012 herschreven om ze beter toegankelijk te maken voor lokale sportverenigingen.

Instrumenten zijn ontwikkeld op 3 gebieden

- *Communicatie en educatie:* gratis verkrijgbare (digitale en geprinte) brochures, een website, coach educatie films, training modules over seksuele intimidatie.
<http://www.nocnsf.nl/grensoverschrijdendgedrag>
<http://www.academievoorsportkader.nl/bijscholingen/cursus-vertrouwens-contact-personen>
<http://www.academievoorsportkader.nl/bijscholingen/herkennenenvoorkomenvanseksueleintimidatie>

Om aangesloten te blijven bij de maatschappelijke ontwikkelingen, werkte NOC*NSF namens de sport mee aan het landelijke project 'In veilige handen' uitgevoerd door NOV (Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk), gesubsidieerd door het ministerie van VWS en Veiligheid en Justitie, om voor het gehele vrijwilligerswerk beleid uit te voeren om Seksuele Intimidatie tegen te gaan.

<https://www.inveiligehandens.nl/>

Er is in Nederland onderzoek gedaan naar risicofactoren, profielen van plegers, profielen van slachtoffers. De meeste kennis is verkregen aan de hand van gevalideerde vragenlijsten uit het medische, psychologische en juridische domein. De laatste jaren is het verzamelen van verhalen (narratives/stories) in de wetenschappelijke belangstelling gekomen omdat verhalen diepere inzichten geven in motieven, belevingen en betekenisverlening over misbruik. In Nederland is nog weinig onderzoek gedaan vanuit het belevingsperspectief van het misbruik slachtoffer in de sport. Hoe dus beleidsmatig hier het best te handelen en aan te sluiten bij de sporter als (potentieel) slachtoffer is niet bekend.

- *Preventieve beleidsinstrumenten*: sport code / gedragscode, richtlijnen voor het implementeren van preventiebeleid, een (digitale) toolkit voor sportverenigingen, VOG. Toepasbaar voor top- en breedtesport.
<http://www.nocnsf.nl/seksuele-intimidatie>
<http://www.nocnsf.nl/grensoverschrijdend-gedrag/preventie>
<http://www.nocnsf.nl/vog>
- *Repressieve beleidsinstrumenten (afhandeling van beschuldigingen)*: telefoon / email / website hulplijn voor seksuele intimidatie in de sport, een pool van speciaal opgeleide adviseurs voor advies en ondersteuning, een incident protocol, Instituut voor sportrechtspraak (ISR), poule van aanklagers, onderzoekscommissie.
<http://www.nocnsf.nl/seksuele-intimidatie/help-het-is-mis>
<http://www.nocnsf.nl/grensoverschrijdend-gedrag/help-het-is-mis-incident>
<http://www.nocnsf.nl/grensoverschrijdend-gedrag/vertrouwenscontactpersoon>
<http://www.nocnsf.nl/grensoverschrijdend-gedrag/handboek-geschillenbeslechting-in-de-sport>
<http://www.instituutsporrechtpraak.nl/>
<http://www.nocnsf.nl/sport-en-integriteit/onderzoek-en-waarheidsvinding-bij-ernstige-misdragingen-in-de-sport>

Gebruik en effectiviteit van de beleidsinstrumenten

In 2011 is er door onderzoeksbureau Movisie, in opdracht van NOC*NSF, onderzoek gedaan naar de bruikbaarheid en effectiviteit van de beleidsinstrumenten van seksuele intimidatie onder sportverenigingen. Hieruit bleek dat driekwart van de geënquêteerden niet of slecht bekend te zijn met de beleidsinstrumenten. Slechts weinig verenigingen (16%) hadden beleid ontwikkeld om seksuele intimidatie te voorkomen, 12% van de verenigingen meldde dat dit in de maak was. Zij die bekend waren met de instrumenten, beoordeelden deze als goed, vooral de gedragsregels en de vertrouwenscontactpersoon bij de vereniging vindt men effectief.

In 2011 is het beleid seksuele intimidatie geïncorporeerd in het grotere programma 'Naar een veilig Sportklimaat'. Met dit programma loopt ook een monitor mee, uitgevoerd door het Mulier Instituut, die de belangrijkste ontwikkelingen volgt. Anno 2016 zijn 9.926 verenigingen betrokken bij het programma VSK, is 69% van de bestuursleden bekend met het programma VSK, besteed 80% van de sportverenigingen aandacht aan omgangs-, gedrags- of clubregels en heeft 45% van de verenigingen een protocol voor de aanpak van zwaar ongewenst gedrag.

Via de opleiding van NOC*NSF zijn tussen 2005 en 2016, 805 vertrouwenscontactpersonen getraind en zijn er binnen verenigingen ook meer vertrouwenscontactpersonen actief. Hoe vaak vertrouwenscontactpersonen van een vereniging worden geraadpleegd is onbekend. In 2015 zijn 3.161 organisaties toegelaten tot de regeling en zijn 57.801 VOG's voor vrijwilligers aangevraagd. Het overgrote deel van de aangevraagde VOG's is daadwerkelijk verstrekt (99,8%).

Zie ook het nieuwsbericht van de Landelijke Vereniging van Vertrouwenspersonen – 31 januari 2017
<https://www.lvv.nl/nieuws/vertrouwenspersoon-is-geen-doofpotstopper/8782>

Enkele van de ontwikkelde instrumenten zijn individueel op hun effectiviteit getoetst. De geëvalueerde instrumenten, zoals de VOG (door onderzoeksbureau van Montfoort, in opdracht van ministerie van V&J, in 2016) en de cursussen voor VCP en trainers (continue evaluatie door de deelnemers (via ASK)), verkregen een positieve waardering. Het blijkt dat deelnemende vrijwilligersorganisaties aan de gratis VOG regeling, zich actief bezighouden met het voorkomen van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. De meeste

organisaties voeren een gedegen beleid waar het aanvragen van een VOG onderdeel van uitmaakt. De gratis VOG wordt gezien als een vliegwieltje om met elkaar in gesprek aan te gaan over het voorkomen van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag en het nemen van aanvullende integriteitsmaatregelen.

De meeste van de in Nederland geïmplementeerde maatregelen is niet in detail opgevolgd en geëvalueerd, waardoor niemand weet of ze werken en indien ja, waarom dat zo is. De meeste ontwikkelde instrumenten zijn dus niet individueel op hun effectiviteit getoetst. De vraag is ook of onderzoek naar effectiviteit van alle single instrumenten zinvol is. In de monitor VSK wordt aangegeven dat de kwaliteit van de diverse VSK initiatieven en –interventies goed is, maar dat er te weinig contactmomenten en uitwisseling was met de doelgroep zodat de interventies niet tot gedragsverandering leidde. Zij adviseren vooral onderzoek te doen naar het onderbouwen van wat nodig is om het sociale klimaat op en rond de velden positief te beïnvloeden. Het gaat daarbij dus niet om de effectiviteit van de verschillende instrumenten maar om kennis over de werkzame bestanddelen die nodig zijn om gedragsverandering te stimuleren.

Zie ook opinie stuk van Tine Vertommen in de Volkskrant – 3 februari 2017

<http://www.volkskrant.nl/opinie/help-seksueel-misbruik-in-de-sport-voorkomen~a4457182/>

Op dit moment loopt er een onderzoek naar Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag in de sport. Dat onderzoek wordt uitgevoerd door Bureau Beke (o.l.v. Anton van Wijk) in samenwerking met de Vrije Universiteit (o.l.v. Marjan Olfers). Het doel van het onderzoek is het inzichtelijk maken van de rol van de politie in de signalering en bestrijding van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport en eventueel te komen met voorstellen tot verbetering. Er wordt daarbij ook gekeken naar de rol van andere relevante partners. Het onderzoek is geïnitieerd door een samenwerking van de Nationale Politie, OM en NOC*NSF en wordt gefinancierd door Politie en Wetenschap.

4. Bronnen

Prevalentie

Panel Onderzoek 2012

- Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Kampen, J. K., Brackenridge, C. H., Rhind, D. J. A., Neels, K., & Van Den Eede, F. (2016). Interpersonal violence against children in sport in the Netherlands and Belgium. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.10.006>
- Vertommen, T., Kampen, J., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Uziebło, K., & Van Den Eede, F. (2017). Profiling perpetrators of interpersonal violence against children in sport based on a victim survey. *Child Abuse & Neglect*, 63, 172–182. <http://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.11.029>

Meldpunt Seksuele Intimidatie 2000-2010

- o Vertommen, T. (2011). Analyse van het Meldpunt voor Seksuele Intimidatie in de Sport. Arnhem: NOC*NSF. (te downloaden via <https://www.nocnsf.nl/grensoverschrijdendgedrag/seksuele-intimidatie>)
- o Vertommen, T., Schipper- van Veldhoven, N., Hartill, M.J. & Eede, F. van den (2015). Sexual harassment and abuse in sport: the NOC*NSF Helpline. *International Review for the Sociology of Sport* 50, 822-839, first published on July 30, 2013 (OnlineFirst) <http://dx.doi.org/10.1177/1012690213498079>

Meldingen in 2015 / 2016

- Auditcommissie (2016). Rapportage Auditcommissie Seksuele Intimidatie over het jaar 2015, ten behoeve van het bestuur van NOC*NSF, stand van zaken bij bonden. Arnhem: interne publicatie <https://www.nocnsf.nl/algemenevergadering/18-mei-2015>
- Romijn, D., Kalmthout, J. van & Breedveld, K. (2016). VSK monitor 2016. Voortgangsrapport programma VSK. Utrecht: Mulier Instituut. <http://www.mulierinstituut.nl/actueel/nieuws/vsk-monitor-2016-op-weg-naar-borging/>

Geschiedenis

- Cense, M. (1996). Rode kaart of carte blanche. Risicofactoren voor seksuele intimidatie en seksueel misbruik in de sport. Arnhem: NOC*NSF.
- Moget, P. & Weber, M. (2006) Sexual Harassment in Sport in the Netherlands: 1996 – 2006, Tijdschrift voor Lichamelijke Opvoeding 3, 14 – 26.
- Moget, P., Weber, M. & Veldhoven, N. van (2012) Sexual harassment and abuse in Dutch sports: A short review of early research and policy by the NOC*NSF (pp. 123-128). In: Brackenridge, C.H., Kay, T. & Rhind, D. (eds) Sport, Children's Rights and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes, West London: Brunel University. Zie ook <http://www.childrenwin.org/building-evidence/daniel-rhind-sport-childrens-rights-and-violence-prevention/>
- Schipper-van Veldhoven, N. & Steenbergen, J. (2015). Sport en (on)gewenst gedrag (20 jaar beleid en onderzoek op het terrein van (on)gewenst gedrag in de sport). In: Tiessen-Raaphorst (ed.). Rapportage Sport 2014. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, pp.269-283. https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2015/Rapportage_Sport_2014
- Schipper- van Veldhoven, N., Vertommen, T. & Vloet, L. (2015). (Sexual) Intimidation in Sports: the Netherlands. In Lang, M. & Harthill, M (Eds): Safeguarding, Child Protection and Abuse in Sport: International Perspectives in Research, Policy and Practice. London: Routledge, pp. 40-48.
- Schipper-van Veldhoven, N. (2016). NL Country Report, for the study on gender-based violence in sport in 28 EU countries. Intern rapport t.b.v. EU report. Zie ook http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/studies/gender-based-violence-sport-study-2016_en.pdf
- Schipper-van Veldhoven, N. (2016). Case study: Work of NOC*NSF in safeguarding athletes from harassment and abuse in sport. Intern rapport t.b.v. IOC

Beleidsinstrumenten

- Romijn, D., Kalmthout, J. van & Breedveld, K. (2016). VSK monitor 2016. Voortgangsrapport programma VSK. Utrecht: Mulier Instituut. <http://www.mulierinstituut.nl/actueel/nieuws/vsk-monitor-2016-op-weg-naar-borging/>
- Serkei, B, A. Goes en N. de Groot (2012). Van blind vertrouwen naar verantwoord beleid. Bruikbaarheid en effectiviteit van beleidsinstrumenten seksuele intimidatie NOC*NSF. Utrecht: MOVISIE.
- Vertommen, T. (2011). Analyse van het Meldpunt voor Seksuele Intimidatie in de Sport. Arnhem: NOC*NSF.
- Jong, B. de, Vianen, R. van & Sondorp J. (2016). Rapport 'Evaluatie Regeling Gratis VOG'. Woerden: WODC, ministerie van Veiligheid en Justitie. <https://www.rijksoverheid.nl/regering/inhoud/bewindspersonen/klaas-dijkhoff/documenten/rapporten/2017/02/01/tk-evaluatie-regeling-gratis-vog>

Experts

- Lieke Vloet – Beleid seksuele intimidatie in de sport, NOC*NSF
- Bert Roosenboom – Vertrouwenspunt sport, NOC*NSF
- Nicolette Schipper-van Veldhoven – Onderzoeker seksuele intimidatie in de sport, Lector aan Hogeschool Windesheim, tevens verbonden aan NOC*NSF als senior adviseur onderzoek.